[2019] 17 S.C.R. 1089

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ

ਬਨਾਮ

ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2016 ਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3613)

ਦਸੰਬਰ 10, 2019

[ਅਰੁਣ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਵਿਨੀਤ ਸਰਨ,
ਐਮ. ਆਰ. ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਐਸ. ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਟ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ, 2011 – ਧਾਰਾ 13(2) – ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ – ਧਾਰਾ 13(2) ਦੀ ਵੈਧਤਾ – ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੂਲ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ- ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 64 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ - ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਅਤਿ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਬੰਧਤ

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 13(2) ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ, ਰੱਦ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 323B ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਹੈ।

XXXXXX

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਲੰਘਣ - ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ – ਕਿਹਾ ਗਿਆ : ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, , ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਇੰਦਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ

ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਇੰਦਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ - ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 245 - ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ - ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ – ਕਿਹਾ ਕਿ: ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੋਵੇਂ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਿਰਫ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 245 (2) ਦੇ ਸਮਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 138 - ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ - ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤਾ' ਸ਼ਬਦ – ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਅਨੁਛੇਦ 138(2) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤਾ, ਮਤਲਬ ਹੈ,

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮਝੌਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ 1091

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 200, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ - ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ -ਦੀ ਲੋੜ – ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਅਨੁਛੇਦ 200 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ - ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਭਰਨ ਲਈ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ

ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ, 2011.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 - ਅਧੀਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਅਨੁਛੇਦ 227 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਗਲਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ; ਵਿਗਾੜ; ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ; ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਮੁੜ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ - ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਿਕਲਪਕ ਅਪੀਲੀ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

ਸੰਦਰਭਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਕਿ: 1. ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ, 2011 ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [ਪੈਰਾ 89] [1127-E]

ਐਲ. ਚੰਦਰਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **AIR (1997) SC 125 - ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ।**

ਐਚ. ਐਸ. ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਪਾਰਖ **(2019) 10 SCC 265 - ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

2. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246, ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਭਾਵ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਖੰਡ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਯਾਨੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 37, 38] [1117-E-G]

3.1 ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇੰਦਰਾਜ ਹਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 77, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਅਤੇ 65 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 46. ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਕੋਲ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 39, 42] [1117-H; 1118-A-H; 1119-A]

3.2 ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 18, ਜੋ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸੰਬੰਧ, ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਅਪੀਲ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। [ਪੈਰਾ 53] [1121-A-B]

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ 1093

3.3 ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਗਠਨ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 64 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ

ਇੰਦਰਾਜ 46 ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਇੰਦਰਾਜ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 54] [1121-B-C]

4.1 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 124 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਤੋਂ 145 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 40] [1118-E]

4.2 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 262 (2) ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 262 (1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 348 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 41] [1118-F-G]

5.1 ਅਨੁਛੇਦ 323B(3)(d) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 323B (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਕਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 323B ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ

ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। [ਪੈਰਾ 55] [1121- D]

5.2 ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਸਲ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 46, 47] [1119-F-G]

XXXXXX

6. ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਇੰਦਰਾਜ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਇੰਦਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਣਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 48] [1119-H; 1120-A-B]

ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਨਾਮ ਅਤਿਕਾ ਬੇਗਮ **AIR 1941 FC 16 (25) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

7.1 ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2), ਜੋ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 49] [1120-C]

7.2 ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਇੰਦਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੋਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਬਚਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 245(2) ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ

ਕੋਲ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 50, 51] [1120-D-F]

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ 1095

7.3 ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜੋ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 56] [1121-E]

8.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਪੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 136 ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਪੀਲ ਲਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਨਿਰਣਾਇਕਤਾ ਜਾਂ ਅੰਤਮਤਾ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ। ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 57-59] [1121-F-H; 1122-A-B]

ਐਨ. ਨਟਰਾਜਨ ਬਨਾਮ ਬੀ. ਕੇ. ਸੁਬਾ ਰਾਓ (2003) 2 SCC 76; ਧਕੇਸ਼ਵਰੀ ਕਾਟਨ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਆਮਦਨ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ **AIR 1955 SC 65 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

8.2 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 60] [1122-C]

XXXXXX

8.3 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੇ ਅਸਲ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੰਝ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 61] [1122-D-E]

8.4 ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇੱਕ ਅਪੀਲ, ਮੂਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਕੇਸ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ, ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ, ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 62] [1122-F]

9.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਪੂੰਜੀ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 63] [1122-G]

9.2 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 68, 65] [1123-B-F]

9.3 ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 69] [1123-G-H]

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ 1097

10.1 ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਖੰਡ 1 ਅਤੇ 2 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ V ਦੇ ਅਧਿਆਇ IV ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੇਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 248 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246A ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 71, 72] [1124-B-C]

10.2 ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ

ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਰਾਏ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕਮੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B (3) (d) ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ। [ਪੈਰਾ 73] [1124-D-F]

10.3 ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਸਿਰਫ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸਦੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਗਲਤ ਅਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77, ਇਸਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 74] [1124-F-G]

XXXXXX

11.1 ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ

ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਬਣਾ ਦੇਵੇ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 75, 76] [1124-H; 1125-A-B]

11.2 ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਯੋਗ ਸੀ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 77] [1125-C]

12. ਕਿਰਾਇਆ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 200 ਕਿਸੇ ਅਤਿ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 79] [1125-E-F]

13.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਸਹਿਮਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 80, 82, 83] [1125-G-H; 1126-B-D]

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ

13.2 ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਬਿੱਲ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣਾ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 81] [1126-B-C]

14. ਅਨੁਛੇਦ 227 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਪਣੇ ਅਸਧਾਰਨ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ "ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ" ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਸਧਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਲਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ; ਵਿਗਾੜ; ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ; ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਮੁੜ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਕ ਅਪੀਲੀ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 86, 87] [1126-G-H; 1127-A-C]

XXXXXX

ਐਲ. ਚੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **AIR 1997 SC 1125: [1997] 2 SCR 1186 - ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ।**

ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **AIR 1974 SC 2192;** ਪੁਥਿਆਦਾਥ ਜੈਮਤੀ ਅਵਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਜੇ. ਨਾਗਾ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **AIR 2001 Ker 38;** ਕੇ.ਕੇ. ਪੂਨਾਚਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2010) 9 SCC 671: [2010] 10 SCR 1022;** ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਨਾਮ ਅਤਿਕਾ ਬੇਗਮ AIR 1941 FC 16 - **ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
AIR 1974 SC 2192	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 19
AIR 2001 Ker 38	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 22
[2010] 10 SCR 1022	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 32
AIR 1941 FC 16	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 48
[2002] 4 Suppl. SCR 428	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 58
[1955] SCR 941	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 59

[1997] 2 SCR 1186	ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 66, 67, 85, 88
(2019) 10 SCC 265	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 84, 85

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2016 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3613.

2015 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 25 A ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਖੇ ਖੇਤਰੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਮਿਤੀ 01.12.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

2017 ਦੇ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 10214 2016, 3051.

ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੇ. ਕੇ. ਵੇਣੂਗੋਪਾਲ, ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਸਮੀਰ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਕੁਨਾਲ ਵਰਮਾ, ਵਿਕਰਾਂਤ ਸਿੰਘ ਬੈਸ, ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਪੀ. ਪਿੰਗਲੇ, ਸੁਮੀਰ ਸੋਢੀ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਤਿਵਾਰੀ, ਕੌਸਤੁਭ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਅਭੈ ਸਿੰਘ, ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਰੈਡੀ, ਕੁਨਾਲ ਵਰਮਾ, ਰਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਰੋਤਰਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ।

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ 1101

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਜੇ.

1. ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ, 2011 ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਅਪੀਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਖੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਮਿਤੀ 1.12.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਿਤੀ 14.09.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2. ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:-

(1) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ।

3. ਮਿਤੀ 18.4.2016 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਸ

ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

4. 19.4.2017 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।

5. ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੈਂਚ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 145 (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

6. ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

7. ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

“124. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਗਠਨ

(1) ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੱਤ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ

.....

xxx xxx xxx

130. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸੀਟ- ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੇ।

131: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ

ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਰੱਖੇਗੀ -

(a) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ

(ਅ) ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ

(c) ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਜੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ (ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਧੀ, ਸਮਝੌਤੇ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ, ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸਨਾਦ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ।

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ
[ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਜੇ.] 1103

132: ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ-

(1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ, ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਿਵਲ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਨੁਛੇਦ 134A ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(2) ..... 1.8.1979 ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ- ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਸ਼ਬਦ "ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼" ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ, ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।

133: ਸਿਵਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ-

(1) ਜੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਨੁਛੇਦ 134A ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ, ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਹੋਵੇਗੀ

(a) ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(2) ਅਨੁਛੇਦ 132 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਖੰਡ (1) ਅਧੀਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਅਜਿਹੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਬੇਨਤੀ

ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

XXXXXX

(3) ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਪੀਲ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕਿਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਧੀਨ ਆਵੇਗੀ।

134: ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ-

(1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ, ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (a) ਨੇ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ; ਜਾਂ (b) ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ; ਜਾਂ (c) ਅਨੁਛੇਦ 134A ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਪ-ਖੰਡ (c) ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 145 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ

ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ, ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

134A: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ-

ਹਰੇਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਅਨੁਛੇਦ 132 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 133 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 134 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ, ਫਰਮਾਨ, ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼, ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਦੇਣਾ –

(a) ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਨਾਲ; ਅਤੇ (b) ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ, ਫਰਮਾਨ, ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਦੁਖੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਅਨੁਛੇਦ 132 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 133 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਨੁਛੇਦ 134 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (c) ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

135: ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ-

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 133 ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 134 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜੇ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

136: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ-

(1) ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ, ਫਰਮਾਨ, ਨਿਰਧਾਰਨ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਖੰਡ (1) ਵਿਚਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ, ਨਿਰਧਾਰਨ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

137: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ-

ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 145 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

138: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ-

(1) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

139: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰਿੱਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ-

ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਖੰਡ (2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ, ਮੰਡਮਸ, ਮਨਾਹੀ, ਕੋ ਵਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਸਰਟੀਓਰਾਰੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

139A: ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ-

(1) ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਜਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਆਮ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਕੇਸਾਂ ਜਾਂ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਖੁਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਕਲ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਲਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ।

(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਜੇ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ, ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

140: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ-

ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੂਰਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ।

141: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ-

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ।

142: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਆਦਿ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ-

(1) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਫਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ

ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(2) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ, ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਤੇ ਹਰ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖੇਗੀ।

143: ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ-

(1) ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਨਾ ਜਨਤਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ, ਅਜਿਹੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿਓ।

XXXXXX

(2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਰਾਏ ਵਾਸਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਅਜਿਹੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ।

144: ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ-

ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਾਰੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ।

145: ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਆਦਿ-

(1) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

xxx xxx xxx

200. ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ- ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ, ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਪੂੰਜੀ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਅਤੇ ਜੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖੇਗਾ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

201. ਬਿੱਲ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ- ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਰੋਕਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ, ਜਿੱਥੇ ਬਿੱਲ ਪੂੰਜੀ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਦਨ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨ ਅਜਿਹੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

xxx xxx xxx

245. ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਹੱਦ-

(1) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

(2) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਹੋਵੇਗਾ।

246. ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ- (1)....ਖੰਡ (2) ਅਤੇ (3) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ

ਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

XXXXXX

(2).... ਖੰਡ (3), ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

(3).... ਖੰਡ (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸੂਚੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

(4) ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

247. ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ-

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਾਧੂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

248. ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ -

(1) ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ

(2) ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਹਨਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

262. ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ- (1) ਸੰਸਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਨਦੀ ਜਾਂ ਨਦੀ ਘਾਟੀ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਵੰਡ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ
[ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਜੇ.] 1111

(2) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

348. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਐਕਟਾਂ, ਬਿੱਲਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ- (1) ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ-

(a) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ,

(b) ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗ੍ਰੰਥ-

(i) ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਬਿੱਲਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ,

(ii) ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਐਕਟਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਦੇਸ਼ਾਂ, ਅਤੇ

(iii) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ,

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਖੰਡ (1) ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (a) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਸੀਟ ਵਾਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ

ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਖੰਡ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਜਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ, ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।"

8. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੂਚੀ-2 ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ।

XXXXXX

9. ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੂਚੀ 1 ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77, ਭਾਵ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਗਠਨ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65 ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

10. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ

ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ।

11. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਗਠਨ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਇੰਦਰਾਜ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

12. ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

14. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਈ ਅਨੁਛੇਦ 138 ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ

ਅਧੀਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

15. ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਬਿੱਲ, ਜੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

16. ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

17. ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ [ਅਨੁਛੇਦ 138(2)] ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ;

(ii) ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ [ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ] ਦੁਆਰਾ ਭੇਜੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

18. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 138(2) ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

19. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਕੀਲ ਨੇ **ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ AIR 1974 SC 2192: (1974) 2 SCC 831** ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।

20. ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 138(2) ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ।

21. ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 138(1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 138(2) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 138(1) ਵਿੱਚ 'ਸੰਸਦ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਨੁਛੇਦ 138(2)

ਵਿੱਚ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਲਈ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

22. ਵਕੀਲ ਨੇ **AIR 2001 KER 38 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਪੁਥਿਯਾਦਥ ਜਯਾਮਤਿ ਅਵਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਜੇ. ਨਾਗਾ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ** ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"... ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਘ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਜੇ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1976 ਦੇ ਐਕਟ XXX ਤੋਂ, ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 10-8- 1976 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ.... "

23. ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਨੁਛੇਦਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

24. ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ "ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ" ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 227 ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੋਕ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

25. ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 136 ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸਿਰਫ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

26. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਜੋ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਤ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ, ਇਹ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।

27. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੂਚੀ 1 (ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ) ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 77, ਸੂਚੀ 2 (ਰਾਜ ਸੂਚੀ) ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 65 ਅਤੇ ਸੂਚੀ 3 (ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ) ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 46.

28. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 146 (1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੂਚੀ 1 ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੂਚੀ II ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੂਚੀ III ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ।

29. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 124(1), 125(1), 125(2), 133(3), 134(2), 135(1), 137, 138(1), 138(2), 139, 140, 145(1), 262 ਅਤੇ 348(1) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

30. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 201 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸੰਸਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

31. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਅਤੇ 248 ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

32. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ **ਕੇ.ਕੇ. ਪੂਨਾਚਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ (2010) 9 SCC 671 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ** ਗਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31(3) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 31 ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਖੰਡ (3) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਖੰਡ (2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ"। **ਕੇ.ਕੇ. ਪੂਨਾਚਾ (supra) ਵਿੱਚ,** ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ:

"ਅਨੁਛੇਦ 31(3) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਗ III ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31(3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ।

33. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਕੇ.ਕੇ. ਪੂਨਾਚਾ (supra)** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 201 ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

34. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ

ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ, ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਬਿੱਲ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ "ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।" ਇਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵਾਂਗ, ਅਜੇ ਵੀ "ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ, ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ" ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (supra) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜਪਾਲ, ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

XXXXXX

35. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ 15.10.2019 ਨੂੰ 2019 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 5153 **(ਐਚ.ਐਸ. ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਪਾਰਖ)** ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

36. ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 (1) ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

37. ਅਨੁਛੇਦ 246, ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਭਾਵ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ, ਯਾਨੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਹੈ।

38. ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246(1) ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

39. ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ, ਭਾਵ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਅਤੇ 65 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਹੇਠਾਂ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ: -

XXXXXX

"ਸੂਚੀ I- ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ

"77. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਗਠਨ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ (ਅਜਿਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਸਮੇਤ), ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਫੀਸ; ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

ਸੂਚੀ II - ਰਾਜ ਸੂਚੀ

"18. ਜ਼ਮੀਨ, ਭਾਵ, ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ, ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ; ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਨਾ; ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਜ਼ੇ; ਬਸਤੀਵਾਦ।

xxx xxx xxx

65. ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।

ਸੂਚੀ III - ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ

46. ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।

40. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 124 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਤੋਂ 145 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

41. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 262 (2) ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 262 (1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 348 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।

42. ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਅਧਿਕਾਰ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ

ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕੋਲ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

43. ਸੰਵਿਧਾਨ (42ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1976 ਦੁਆਰਾ 3 ਜਨਵਰੀ, 1977 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਖੰਡ (2) ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦਾਂ, ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

44. ਸੰਵਿਧਾਨ (75ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਦੇ ਖੰਡ (2) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ 15 ਮਈ, 1994 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੰਡ (h) ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

45. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਵਿੱਚ "ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੰਸਦ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XI ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

46. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ।

47. ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੂਲ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਿਯੰਤਰਕ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

48. ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਇੰਦਰਾਜ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਇੰਦਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਣਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **AIR 1941 FC 16 (25)** ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ **ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਨਾਮ ਅਤਿਕਾ ਬੇਗਮ**

ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

49. ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2), ਜੋ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

50. ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਇੰਦਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

51. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੋਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਬਚਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 245 (2) ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

52. ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 18 ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸੰਬੰਧ, ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੰਦਰਾਜ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 64 ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਲਈ।

XXXXXX

53. ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ 18, ਜੋ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸੰਬੰਧ, ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਅਪੀਲੀ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ

ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ।

54. ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਗਠਨ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 64 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਇੰਦਰਾਜ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ।

55. ਅਨੁਛੇਦ 323B(3)(d) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 323B(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਕਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 323B ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ।

56. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਜੋ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੈ।

57. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

58. ਅਨੁਛੇਦ 136 ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਪੀਲ ਲਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਐਨ. ਨਟਰਾਜਨ ਬਨਾਮ ਬੀ. ਕੇ. ਸੁਬਾ ਰਾਓ (2003) 2 SCC 76** ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

XXXXXX

59. ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਨਿਰਣਾਇਕਤਾ ਜਾਂ ਅੰਤਮਤਾ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, AIR 1955 SC 65 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ **ਧਕੇਸ਼ਵਰੀ ਕਾਟਨ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਆਮਦਨ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

60. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

61. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੇ ਅਸਲ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੰਝ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ।

62. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇੱਕ ਅਪੀਲ, ਮੂਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਪੀਲੀ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੇਸ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ, ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ, ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

63. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

ਰਾਜੇਂਦਰ ਦੀਵਾਨ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਰਾਣੀਬਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ
[ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਜੇ.] 1123

64. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖੇ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ, ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

65. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

66. ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ

ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਅਧੀਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ AIR 1997 SC 1125 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਕੇਸ ਐਲ. ਚੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਯੋਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

67. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ **ਐਲ. ਚੰਦਰ ਕੁਮਾਰ** (supra) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਅਣਉਲੰਘਣਯੋਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ।

68. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

69. ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ

ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

70. ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਟੌਤੀਆਂ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

71. ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੇ ਖੰਡ 1 ਅਤੇ 2 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 5 ਦੇ ਅਧਿਆਇ IV ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਨੁਛੇਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

72. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 248 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246A ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ।

73. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੂਹਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕਮੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B(3)(d) ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ।

74. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਸਿਰਫ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਕਿ ਇਸਦੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਗਲਤ ਅਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 77, ਇਸਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 138 (1) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

75. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇ।

XXXXXX

76. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਬਣਾ ਦੇਵੇ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ।

77. ਸਾਡੀ ਇਸ ਖੋਜ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 65 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ 46, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

78. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B (1) ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਉਪਰੋਕਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ

ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323B (2) (d) ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

79. ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 200 ਕਿਸੇ ਅਤਿ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

80. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

81. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਬਿੱਲ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣਾ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

82. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ।

83. ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਸਹਿਮਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 138 (2) ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

84. **ਅਸੀਂ ਐਚ. ਐਸ. ਯਾਦਵ (supra)** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

85. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ **ਐਲ. ਚੰਦਰ ਕੁਮਾਰ** (supra) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 323ਏ ਅਤੇ 323B ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਐਚ. ਐਸ. ਯਾਦਵ** (supra) ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

86. ਅਨੁਛੇਦ 227 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਪਣੇ ਅਸਧਾਰਨ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ "ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ" ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

XXXXXX

87. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਅਧੀਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਲਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਵਿਗਾੜ; ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ; ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਘਾਟ

ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਮੁੜ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਕ ਅਪੀਲ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

88. **ਐਲ. ਚੰਦਰਕੁਮਾਰ** (supra) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226/227 ਅਧੀਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਅਣਉਲੰਘਣਯੋਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। **ਐਲ. ਚੰਦਰਕੁਮਾਰ** (supra) ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ।

89. ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi